

JUNI

DNB Magazine nr. 3, 2009

DNB MAGAZINE

Hans Goedkoop
over machtsverlies

Economische ramingen
geven richting

In dit nummer...

Vragen over de euro, pensioenen,
banken of verzekeraars?

Bel of mail de informatiedesk:

t 0800 - 020 1068 (gratis)

e info@dnb.nl

Neem eens een kijkje op www.dnb.nl

ARTIKELEN

08 / Financiële crisis versterkt rol IMF en FSB

20 / Dossier: Nederland distributieland

28/ De psychologie van perverse prikkels

RUBRIEKEN

04 / Banktueel

06 / De mensen van het Frederiksplein: Piet Buitelaar

11 / De wereld in cijfers: Brievenbusmaatschappijen

19 / Pakhuis: 'Dagobert Duck-gevoel'

27 / Podium: 'Is mijn reisverzekering altijd gedekt?'

31 / Va Banque: 'Vooruitstrevend conservatisme'

34 / Profiel: Zuid-Korea

36 / Kunstpodium: Johan Tahon

3 8/ Seminars: Aitor Erce-Dominguez

36 / In beeld

12 / Essay: De laatste man

Door de verschuivende internationale machtsverhoudingen moest Nederland haar geliefde Indië opgeven. Een essay van historicus Hans Goedkoop.

16 'Ramingen geven richting, beleidsmakers vragen ons erom'

De economische ramingen van DNB werpen hun schaduw ver vooruit. Een interview met econoom Job Swank.

Bijzondere beestjes

Vertrouwd, gewoon en toch bijzonder. Tot deze categorie behoort Dik Trom, de held uit een vijftal jeugdboeken, door zijn vader steevast aangeduid als *een bijzonder kind – en dat is-ie*. En James Bond, met zijn *license to kill*, kunnen we zonder schroom een *special agent* noemen. Ook een bank is, in de woorden van Nout Wellink, een speciaal beestje. Een beestje dat de bloedsomloop van onze economie op gang houdt door geld te verstrekken aan bedrijf en consument.

Geld zoals wij het kennen is overigens niet van alle tijden. Het is ooit, net als andere essentiële zaken voor de vooruitgang, zoals het wiel, 'uitgevonden'. Edelmetalen, vooral goud, waren lange tijd het algemeen aanvaarde betaalmiddel. Het was duurzaam en overal van waarde. In de middeleeuwen ontstond een handelsklasse die steeds meer goud verwierf. Maar waar sla je dat veilig op? Thuis? Linke soep! De kluis van de goudsmid bood uitkomst. De goudsmid gaf een waardepapier aan de handelaar waarop vermeld stond hoeveel het gestorte goud waard was. Als de handelaar vervolgens iets wilde kopen, dan kon hij zijn goud gaan ophalen tegen inlevering van het waardepapier. Natuurlijk ging hij zijn zware zak met goud niet echt ophalen, maar betaalde hij liever met het waardepapier – dat bespaarde een boel gesleep en gesjouw. Zo ontstond het moderne geld.

En er gebeurde nog iets. Toen de goudsmid merkte dat geen koopman dat goud kwam ophalen, kreeg hij een lumineus idee: hij kon veel meer waardepapieren in omloop brengen dan hij aan goud in zijn kluis had. Zo werd de lening bij de bank geboren. En daarmee de creatie van geld. Een zeer nuttige uitvinding, want daarmee kon meer worden geproduceerd en groeiden de economie en welvaart. Bijzondere beestjes, die banken – *en dat zijn ze*.

De redactie

Wat je echt wilt weten

Alpe d'HuZes: fietsen voor het KWF

Op 4 juni deden 1.250 fietsers mee aan Alpe d'HuZes, de fietssponsortocht voor KWF Kankerbestrijding. Dit jaar nam voor het eerst een DNB-team deel, en natuurlijk was DNB-medewerker Peter Kapitein, de initiator van Alpe d'HuZes, weer van de partij. Onder het motto 'Opgeven is geen optie' probeerden de fietsers zes keer de toerberg te beklimmen. Doel is dit jaar zes miljoen euro bij elkaar te fietsen. Op 12 oktober wordt het eindbedrag aan het KWF overhandigd door Nout Wellink en Erica Terpstra, beiden lid van

het Comité van Aanbeveling van Alpe d'HuZes. Met het geld kan Alpe d'HuZes een nieuw revalidatieprogramma financieren, bedoeld om kankerpatiënten zo optimaal mogelijk te kunnen laten herstellen.

Ook is er per 1 juli met een aanzienlijke financiële bijdrage van DNB een nieuwe hoogleraarstoel 'Leven met Kanker' ingesteld aan de Vrije Universiteit. Hoogleraar Irma Verdonck start onderzoek naar de sociale en psychische aspecten van leven met kanker.

Toezicht brandverzekeraars

Een nieuw plan van aanpak is gemaakt voor het toezicht op brandonderlingen: brandverzekeraars waarvan de leden instaan voor elkaars risico's. Ter overbrugging van de afstand tussen toezicht en praktijk heeft DNB het model van een brandveilig huis ontworpen. Dit huis omvat meerdere kamers, zoals een strategiekamer, een toezichtkamer en natuurlijk een bestuurs- en directiekamer. Voor elke kamer zijn specificaties opgesteld voor de

inrichting (zie illustratie). Van 1 juli 2009 tot eind 2011 wordt elk halfjaar een thema opgepakt en uitgediept. Ieder thema sluit aan bij de kamers van het brandveilige huis. Begonnen wordt met het thema compliance als onderdeel van de toezichtkamer. Het uiteindelijke doel is dat bedrijfsvoering en risicomanagement van brandonderlingen voldoen aan de wettelijke bepalingen, met andere woorden: allemaal beschikken over een brandveilig huis.

Wandeling door financieel Amsterdam

Getuigen van de rijke historie van Amsterdam vind je overal terug in het stadshart. Een wandel- en een fietsroute langs de financiële hoogtepunten, van de Beurs tot de Nederlandsche Bank, vindt u in het boekje *Het goud van Amsterdam & New York*, dat de redactie van DNB Magazine u met veel genoegen aanbiedt bij deze editie. Het boekje werpt ook een blik op Nieuw Amsterdam. Dit jaar is het immers vier eeuwen geleden dat het VOC-schip De Halve Maen de nederzetting Manhattan, het huidige New York, bereikte.

Diversiteit op de werkvloer

DNB heeft actief deelgenomen als partnerorganisatie en *gold sponsor* aan de Diversity Days 2009 (10 t/m 14 juni). Onder het motto 'Turning Diversity into Prosperity' vroeg de bank samen met organisaties zoals TNT, Randstad, Microsoft, Gemeente Amsterdam, de Rijksoverheid en Hogeschool INHOLLAND aandacht voor diversiteit op de werkvloer. Bij

DNB vond een workshop plaats over diversiteit en selectie. Ook was er een bestuursontbijt met DNB-directielid Joanne Kellermann. Andere activiteiten waren onder meer een scriptieveiling, een prijsuitreiking voor de meest hippe, handicapvriendelijke horecagelegenheid van Amsterdam en een innovatiedag bij Microsoft.

Cartoon Zin en onzin van beloningen (p.28)

In steen gebeiteld

Medewerkers in de schijnwerpers.
Deze keer: onderzoeker Piet Buitelaar.
Hij was dit voorjaar gastdocent aan
de universiteit van Nanning, in het
zuiden van China.

door Ellen Tolsma

Waar gaf je colleges over?

‘Over allerlei financieel-economische onderwerpen. Van de ECB en de euro tot aan de kredietcrisis.’

Wat was het niveau van je gehoor?

‘Hoog. Ik kreeg behoorlijk pittige vragen. Zo vroeg iemand welke landen beter en welke slechter uit de recessie zullen komen en waar dat van afhangt. Daar is niet zo een-twee-drie een antwoord op te formuleren. Ik heb gezegd dat Amerika er zwakker uit komt, al blijft het voorlopig de sterkste economie van de wereld.’

Van het kantoor aan het

Frederiksplein naar een universiteitscampus in China. Een wereld van verschil? ‘De campus was een dorp op zich, met universiteitsgebouwen, woningen, winkels en sportvelden. De mensen liepen er westers gekleed, spraken soms redelijk Engels en ik kon er gewoon internetten en mailen. Het straatbeeld in de steden is

fascinerend anders. Iedereen is er druk, overall wordt gehandeld. Kappers en fietsmakers doen midden op straat hun werk. Nog groter was het contrast met het platteland. Mensen werken van vroeg tot laat op het land en boeren gebruiken een houten ploeg met ossen ervoor.’

Je zegt dat je toegang had tot internet. Heb je nog last gehad van de censuur, bijvoorbeeld tijdens je colleges?

‘In het begin was het voor mij aftasten wat ik wel en niet kon zeggen.

Uiteindelijk bleek dit heel

veel te zijn. Veel dingen die wij als gevoelig beschouwen, worden gewoon op televisie besproken, zoals boeren die plaats moeten maken voor industrieterreinen en daarvoor te weinig compensatie krijgen. Het leiderschap van de Communistische Partij en de kwestie Tibet zijn wel in steen gebeiteld, daar is geen discussie over mogelijk.’

Je verricht bij DNB al meerdere jaren onderzoek naar de Chinese economie.

Wat fascineert je aan dit land?

‘Dat het een opkomende economie is, een land in ontwikkeling. China bouwt hard aan zijn toekomst. Ook letterlijk: overal in de steden zie je bouwkransen en verrijzen appartementen, kantoren en woonwijken.’

Wordt China de economische winnaar van morgen?

‘De machtsverhoudingen in de wereld zijn aan het verschuiven. Amerika verliest aan invloed en prestige, Azië komt terug van weggeweest. In 1700 was het aandeel van China in het ‘wereld-bbp’ 22%; dit zakte geleidelijk terug naar 2% in 1980. Daarna ging China expanderen en nu heeft het een aandeel van 11%. China zal een steeds grotere plaats in de wereld gaan innemen, economisch én politiek.’ •

Financiële crisis versterkt rol IMF en FSB

Een nieuwe mondiale financiële architectuur is in de maak. Het Internationaal Monetair Fonds (IMF) en de Financial Stability Board (FSB) krijgen een stevigere positie.

door Arjen van Dijkhuizen en Raquel Cano Blazquez

Een probleem op de Amerikaanse hypotheekmarkt is uitgegroeid tot een crisis van wereldformaat. Dit illustreert dat de samenhang tussen financiële sectoren en economieën wereldwijd sterk is toegenomen. De internationale financiële stromen zijn vele malen groter geworden, waardoor de onderlinge financiële afhankelijkheid is gegroeid. De internationale financiële activa van landen zijn meer dan verdubbeld de laatste jaren: ze stegen van 58% in 1990 naar 131% in 2004 (als percentage van het mondiale bbp). Ook de internationale handel in goederen en diensten is sterk toegenomen. Het belang van de wereldhandel steeg van 20% in 1970 tot 55% in 2006 (als percentage van het mondiale bbp).

De toegenomen mobiliteit van geld en goederen heeft sterk bijgedragen aan de mondiale welvaart. Keerzijde is dat het managen van majeure financieel-economische crises veel complexer is geworden. Bij de Grote Depressie van de jaren dertig zochten veel landen hun toevlucht in protectionisme, door hun valuta's af te waarden en handelsrestricties in te voeren. Maar uiteindelijk was iedereen slechter af met dit soort maatregelen. Protectionisme is een heilloze weg gebleken – dat is een belangrijke les voor beleidsmakers die voor de taak staan de huidige crisis in goede banen te leiden.

G20

Beleidsmakers werken nu wereldwijd intensief samen om effectiever te kunnen optreden bij het stabiliseren van economieën, financiële sectoren en markten. De Groep van 20 (G20), waar-

van de G7, enkele andere industrielanden en de grootste opkomende economieën deel uitmaken, speelt daarbij een belangrijke rol. De toegenomen invloed van de G20 onderstreept de economische en politieke opmars van opkomende economieën. Hun aandeel in de wereldeconomie is gestegen van 33% in 1980 tot bijna 42% in 2008. Dankzij hun grotere economische gewicht verwerven deze landen geleidelijk aan meer politieke invloed. Nederland is geen lid van de G20, maar kon wel aanschuiven bij de laatste twee G20-bijeenkomsten van regeringsleiders in Washington en Londen. De G20 heeft op een groot aantal terreinen maatregelen voorgesteld ter versterking van het toezicht en crisismangement. Ook is opgeroepen tot versterking van mondiale instituties die waken over financiële stabiliteit, in het bijzonder het IMF en de FSB.

Meer IMF-middelen

De crisis toont aan dat het IMF nog altijd een belangrijke functie vervult op het vlak van mondiale crisispreventie en -bestrijding. In de afgelopen jaren deden steeds minder landen een beroep op de kredietfaciliteiten van het IMF. De vrij beschikbare middelen van het IMF lagen vóór de crisis op een historisch hoog niveau van ruim tweehonderd miljard dollar. Sinds het najaar van 2008 kampen tal van opkomende economieën met betalingsbalansproblemen vanwege de teruglopende externe financiering. Met ingang van november heeft het IMF voor ongeveer 74 miljard dollar aan kredieten verleend, onder de gebruikelijke voorwaarde dat landen een economisch aanpassingsprogramma doorvoeren.

Voorjaar 2009 is het uitleenraamwerk eenvoudiger en flexibeler gemaakt, zodat meer landen kunnen aankloppen bij het IMF. Zo is een nieuwe kredietlijn ontworpen: de Flexible Credit Line (FCL). Met dit instrument, dat ook preventief kan worden ingezet, moet worden voorkomen dat landen die een goed economisch beleid voeren, toch in de problemen komen vanwege een brede verslechtering van het marktsentiment. Landen die zich kwalificeren voor deze kredietlijn kunnen hoge, preventieve toegang krijgen, zonder dat ze een aanpassingsprogramma hoeven door te voeren. Inmiddels hebben Mexico, Polen en Colombia een FCL gekregen voor een totaalbedrag van tachtig miljard dollar.

Door het verhoogde beroep op IMF-leningen komt de uitleencapaciteit van het IMF geleidelijk onder druk te staan. Politieke leiders willen de rol van het IMF kracht bijzetten door de financiële middelen substantieel te verhogen. Voor de korte termijn is voor 250 miljard dollar aan bilaterale leningen toegezegd. Japan heeft reeds honderd miljard dollar beschikbaar gesteld. Ook de EU levert met 75 miljard euro een belangrijk aandeel; de bijdrage van Nederland hierin is ruim vijf miljard euro. Deze bilaterale leningen vormen tevens de basis voor een ophoging en verbreding van de 'New Arrangements to Borrow' (NAB) met maximaal vijfhonderd miljard dollar. De NAB, in 1998 ingesteld tijdens de Aziëcrisis, is een soort noodfaciliteit die het IMF kan activeren wanneer de reguliere, door zijn aandeelhouders beschikbaar gestelde middelen uitgeput dreigen te raken. Ten slotte is besloten tot een extra toedeling van zogenoemde Special Drawing Rights (SDR's) ter waarde van 250 miljard dollar. Deze bijzondere

‘De helft van de bestuurszetels wordt bezet door opkomende economieën’

trekkingsrechten bieden IMF-leden die kampen met een tekort aan vreemde valuta, de mogelijkheid om tegen een kleine vergoeding SDR's in te ruilen tegen bijvoorbeeld dollars of euro's. Deze harde valuta worden geleverd door andere IMF-leden. De verhoging van de middelen van het IMF en de extra SDR's kunnen gevolgen hebben voor de balans en de financiële resultaten van DNB.

Hervorming IMF-bestuur

Bij een sterkere rol van het IMF past een bestuur dat de mondiale economische verhoudingen adequaat weerspiegelt. Momenteel wordt de helft van de 24 bestuurszetels bezet door opkomende economieën. Onder aanvoering van de opkomende economieën heeft de G20 opgeroepen tot hervormingen. Inmiddels is besloten om de volgende quotaherziening, die oorspronkelijk stond gepland voor 2013, naar voren te halen, naar 2011. Naar verwachting zal dit leiden tot een verdere verhoging van het stemgewicht van opkomende economieën. In het verschiet ligt ook een discussie over de omvang en samenstelling van de Raad van Bewindvoerders, het dagelijks bestuur van het IMF. In dit bestuur heeft Nederland een zetel. Deze wordt bekleed door Age Bakker, oud-divisiedirecteur Financiële markten bij DNB; hij vertegenwoordigt twaalf landen die zijn aangesloten bij de Nederlandse kiesgroep. Op lange termijn is het denkbaar dat Europese landen zullen worden vertegenwoordigd via de Europese Unie. Dit kan echter alleen als de EU opereert als een eenheid, waarin de invloed van alle lidstaten tot zijn recht komt.

Onder aanvoering van de G20 heeft het Financial Stability Forum (FSF) zich in april omgevormd tot de Financial Stability Board (FSB). De FSB krijgt een breder mandaat en meer capaciteit. Een belangrijke taak van de FSB is het vroegtijdig signaleren van kwetsbaarheden en het doen van voorstellen om deze weg te nemen. Voorjaar 2008 heeft het FSF belangrijke lessen uit de kredietcrisis getrokken ter versterking van het internationale financiële stelsel. Onder druk van de opkomende economieën is tevens besloten de samenstelling van de FSB te verbreden. In het FSF waren de G7 en enkele landen met belangrijke financiële centra vertegenwoordigd, waaronder Nederland. De FSB is uitgebreid met alle overige G20-landen, Spanje en de Europese Commissie. DNB-president Nout Wellink blijft Nederland vertegenwoordigen en is tevens aanspreekbaar vanuit zijn rol als voorzitter van het Bazels Comité voor banktoezicht. Nederland krijgt er in de nieuwe opzet een zetel bij: ook het Ministerie van Financiën gaat participeren.

De G20 heeft tevens opgeroepen tot versterking van de samenwerking tussen de FSB en het IMF, die beide een belangrijke mondiale rol hebben in het signaleren en verhelpen van risico's voor financiële stabiliteit. In deze 'early warning'-exercitie focust het IMF vooral op de macrofinanciële omgeving, terwijl de FSB inzoomt op toezicht en regelgeving. DNB zal via haar betrokkenheid bij het IMF en de FSB een steentje blijven bijdragen aan dit proces. •

Geld in brievenbussen

Om geld op te halen en door te geven aan dochterondernemingen hebben multinationale ondernemingen circa 13.000 brievenbusmaatschappijen opgericht in Nederland. Ons land biedt niet alleen een gunstig vestigingsklimaat dankzij internationale belastingverdragen, maar is voor multinationals ook aantrekkelijk vanwege de uitstekende financiële expertise, professionaliteit en talenkennis. In 2008 ging er een kleine twaalf biljoen euro's 'door de brievenbussen'.

De laatste man

Wat gebeurt er als internationale machtsverhoudingen verschuiven en een land opeens geen rijk meer is? Een essay van historicus Hans Goedkoop over het vergeten Indische verleden van Nederland.

In zilverig zwart-wit verschijnt de titel van een bioscoopjournaal uit Nederlands-Indië. ‘Nederlandse troepen ontruimen Djokja.’ Een straat met hemelhoge bomen in de zon. Wit hemd voor de mannen, sarong voor de vrouwen. Bij een groot gebouw drommen ze samen, een close-up laat een vitrine zien. ‘Voor het bureau van het blad *Nasional* lezen de bewoners met belangstelling de verschillende maatregelen die genomen zijn om straks bij de overdracht de orde te kunnen handhaven,’ zegt een metalige stem. ‘Intussen zijn kantoren en openbare gebouwen reeds gesloten.’

De camera gaat door de stad. De pleinen leeg, op het station geen ziel, alleen een aapje gluurt tussen twee spijlen door. ‘De politie maakt zich voor het vertrek gereed,’ vervolgt de stem, ‘waarbij de commandant van Djokja, kolonel Van Langen, de troepen voor het laatst inspecteert. Hij dankt de mannen voor de voorbeeldige wijze waarop ze hun moeilijke taak tot een goed einde brachten.’

Er wordt ingezoomd op de spreker, lang en tanig in gevechtscostuum. Dan ernstig luisterende manschappen. Een vlag die wordt gestreken – en vervolgens nog eens, ergens anders in de stad, weer met de sprekende en handenschuddende kolonel. Manschappen die naar een gereedstaande auto lopen, auto’s in colonne die de stad verlaten.

De stem rondt af. ‘Wanneer gaan wij naar huis?... Nu!’ De muziek zwelt aan en in het opwaaiende zand van de colonne

zwenkt de camera nog even naar de commandant, hand aan de pet. De laatste man.

Bioscoopjournaal

1949 is dit – en ik kijk mijn ogen uit. De lege stad. De vreemde rust. De Nederlandse manschappen in deze film doen wat hun te doen staat, ze lijken meester over het moment. Zozeer dat je haast zou vergeten dat ze dat niet waren en dat het moment er juist een was van een niet te benoemen, niet te verdragen nederlaag. Nederlands-Indië was van ons. Dat sprak voor zich. De naam werd zelfs al in de vroege zeventiende eeuw gebruikt, toen onze VOC de eerste posten op de kusten opende en handelsmonopolies afdwong. In de negentiende eeuw hadden we ook de binnenlanden bijna overal veroverd. Er was een bestuur gevestigd met een spanwijdte van vele duizenden kilometers. Uit een wemeling aan eilanden met onuitsprekelijke namen was een rijk ontstaan zo groot als weinig andere op de wereld en zo mooi dat het soms niet van deze wereld leek. De gordel van smaragd. Van ons.

Wij hadden dan ook weinig waarde toegekend aan het inlandse verzet dat in de jaren dertig van de twintigste eeuw opkwam tegen ons gezag. We waren toch goed voor het land? Dat het verzet tijdens de Tweede Wereldoorlog samenspande met de Japanse bezetter sterkte ons in die morele zekerheid. Verzetsleider Soekarno was de Mussert van Indië. Met zo’n

man sprak je niet, je vocht tegen hem. En dat deden we dan ook, in kolossale veldtochten in 1947 en '48, die we politionele acties noemden. We bezetten Jokja, hoofdstad van Soekarno, arresteerden hem daar en herstelden ons gezag aldus met overmacht, als onweersprekelijk bewijs dat dit land ons en niemand anders toebehoorde.

Later, ooit, zou Indië natuurlijk onafhankelijkheid krijgen onder een inlands bewind. Maar daar was het te vroeg voor, daar was op een linkse minderheid na iedereen in Nederland het over eens, en daarom was het pijnlijk dat het buitenland daar anders over bleek te denken. De politionele acties werden veroordeeld. Erger nog, Soekarno werd vrij breed gesteund. Wij mochten vinden dat je niet met die man praatte, de Verenigde Naties dwongen onderhandelingen met hem af en eisten bovendien dat wij zijn hoofdstad aan hem zouden teruggeven.

Die teruggave, in mei 1949, is wat het bioscoopjournaal laat zien, en voor de goede verstaander liet zich toen wel raden waar het heenging met ons Indië. Of kolonel Van Langen zag aankomen dat Nederland nog voor het einde van dat jaar de soevereiniteit over het rijk zou overdragen aan Soekarno, in een halfjaar tijd, zegt de geschiedenis niet, maar hij moet hebben aangevoeld dat hij aan het begin stond van het einde. Zijn laatste saluut aan Jokja was er een aan meer dan drie eeuwen Nederlands-Indië.

Mijn opa

Wat gebeurt er als een land ineens geen rijk meer is? Als het

zijn internationale macht en glans verliest? Het is een vraag die je al gauw doet denken aan de val van het Romeinse Rijk, of van het Britse *empire*. Ver van ons bed. We dreigen te vergeten dat we nog maar zestig jaar geleden zelf een wereldmacht waren, zij het een kleintje. We vergeten dat in Indië het overgrote deel van ons toenmalige grondgebied lag, dat er honderdduizenden landgenoten woonden en werkten, en dat een verlies van de kolonie algemeen gezien werd als onoverkomelijk, afgrondelijk voor ons land, alleen al economisch. 'Indië verloren, ramspoed geboren.' Dat stond vast, maar wie beseft dat nog?

Aan die vergetelheid zou ik vermoedelijk ook zelf niet zijn ontsnapt als kolonel Van Langen niet mijn opa was geweest. Hij zwaaide na de machtsoverdracht af als generaal-majoor, kwam terug naar Nederland en woonde met mijn oma in Den Haag, toen ik daar als kind op bezoek kwam. Een etage met veel Djokja-zilver, een djatihouten boeddha en een koperen sierkanon, waar ik al heel jong iets begon te voelen van de kloof tussen de wereld van mijn opa en oma en de mijne. Wat was er gebeurd dat al die spulletjes bij hen in huis, die voor mijn moeder nog vertrouwd waren, mij zo vreemd en soms zelfs duister voorkwamen?

Voor opa zelf lag het eenvoudig. Als wij wandelingen maakten, kwam hij graag met spannende verhalen over de patrouilles die hij vroeger liep. Soms eindigde hij weemoedig: 'Eigenlijk is er maar één ding in mijn leven waar ik spijt van heb... Dat mijn revolver niet *per ongeluk* is afgegaan toen wij Soekarno hadden.' Dan was Indië nog steeds van ons geweest, bedoelde

Hans Goedkoop (1963) is historicus en publicist. Op televisie is hij te zien als presentator van het geschiedenisprogramma 'Andere Tijden' (VPRO/NPS).

hij. De internationale druk van '49 of de mogelijke legitimiteit van Indonesisch zelfbestuur speelden geen wezenlijke rol in zijn gedachten. Wat er was gebeurd lag aan die ene man. Mijn opa, ben ik later gaan begrijpen, weigerde de werkelijkheid van de dekolonisatie onder ogen te zien. Zoals de meeste Indischmensen – en de meeste mensen uit het vaderland erbij. De kwestie van de Oost was na 1949 ogenblikkelijk gesloten verklaard. Het had geen zin om na te kaarten, we moesten door, en dat bleek wonder boven wonder nog best goed te lukken ook. De wederopbouw van ons land na '40-'45 bracht een industrialisering op gang die de verloren welvaart uit de Oost compenseerde. Indië was niet meer nodig, het werd een herinnering om liever te vergeten, en voor repatrianten als mijn opa was dat soms maar al te voelbaar. Generaal-majoor of niet, hij kreeg in Nederland niets beters meer te doen dan adviseren bij de brandweer.

Flessenpost

Zo werd het koloniale verleden in hoog tempo uitgewist, om te ontkomen aan de pijn van het verlies. Vervolgens kwam het zoeken naar een nieuw beeld van ons land op gang, een beeld van wie wij Nederlanders waren. In de jaren vijftig lieten we ons kennen als de trouwste bondgenoot binnen de NAVO. In de jaren zestig stonden we pal voor de vereniging van Europa. In de jaren zeventig gingen we voor in het verstrekken van ontwikkelingshulp. We dachten niet aan een imperiaal eigenbelang, zo waren wij toch niet, we werkten voor het nut van het algemeen en toonden ons daarin een gidsland. De moraal

werd het terrein, het enig mogelijke waarop een klein land als het onze toch weer groot kon zijn.

Die hoogmoed, die verraadt hoe diep in '49 de vernedering zat, is sinds de jaren tachtig minder nodig geworden voor ons zelfgevoel. We leren ons te schikken in onze bescheiden positie, zoals elk vernederd land dat op den duur doet als het niet in de verleiding van het revanchisme valt. Maar hoe ver wij ook mogen gaan in die normalisering, er blijft iets ontbreken. De geschiedenis erachter. De herinnering aan een heel andere normaliteit. Wie beseft nog dat er 170.000 Nederlandse militairen op de been waren voor de politioele acties? De futiele vijf dagen strijd tegen de Duitsers in 1940, daar zijn we nog altijd vol van, maar wie weet dat we daarna in Indië een echte oorlog uitvochten, zo'n drie jaar lang? Het beeld is weg. Zelfs zo ver weg, merk ik nu ik dit optik, dat mijn Nederlandse spellingchecker een rood karteltje zet onder het woord Indië. Hij kent het niet.

Het moet de radicaliteit van dat vergeten zijn, dat haast niet meer te vullen gat in de tijd, dat me zo naar dat bioscoopjournaal van mei 1949 trekt. Daar staat een man die ik ken, in een wereld die ik niet ken. Hij staat daar op een moment dat het verdient geschiedenis te maken en hij wordt dan ook gefilmd. Hij weet dat. Hij begrijpt dat zijn saluut vertoond zal worden op een andere plaats, een ander uur, en dat het denklijk bewaard zal blijven. Het beeld van zijn hand aan de pet is een soort flessenpost die, wie weet, in een toekomst wordt gevonden, en misschien probeert hij zich dat ogenblik wel voor te stellen. Wie zou de fles openen? •

Economische ramingen van de Nederlandsche Bank

‘En toch is deze crisis anders’

De Nederlandsche Bank kwam in juni met sombere economische ramingen. Job Swank, divisiedirecteur Economisch beleid en onderzoek, legt uit hoe de cijfers tot stand zijn gekomen en wat hun voorspellende waarde is.

door Cees van Lotringen

De economische ramingen die de Nederlandsche Bank in juni presenteerde, werpen hun schaduw ver vooruit. Niet alleen voorspellen de rekenmeesters dit jaar een economische krimp van 5,4%, ook wordt verwacht dat de gevolgen van deze recessie zich tot ver in 2011 laten voelen. Belangrijkste zichtbare bewijs daarvan zal een oplopende werkloosheid zijn tot 8 à 9 procent van de beroepsbevolking. In het verlengde daarvan stijgt het overheidstekort tot 7 à 8 procent van het bruto binnenlands product – een percentage dat herinneringen oproept aan de jaren tachtig van de vorige eeuw.

De ramingen komen voort uit MORKMON, het macro-economische structuurmodel voor Nederland, op basis waarvan DNB twee keer per jaar voorspellingen doet. Het model is gebaseerd op een combinatie van definitie- en gedragsvergelijkingen. De laatste categorie vergelijkingen kan sterk variëren in de tijd. ‘Zeker nu,’ zegt Job Swank, divisiedirecteur Economisch beleid en onderzoek van DNB. ‘Consumentenbestedingen zijn onder andere afhankelijk van ontwikkelingen op het terrein van inkomens en huizenprijzen, maar die relatie is momenteel niet heel stabiel. We proberen op basis van gedragsvergelijkingen te extrapoleren, maar gelet op de uitzonderlijke dynamiek van de huidige ontwikkelingen zul je een deel van de werkelijkheid missen.’

Swank zegt dat de onderzoekers daarom een ijkpunt zoeken door het verleden te bestuderen. Er wordt gekeken naar de recessie van 2003, maar vooral naar die van de jaren tachtig van de vorige eeuw. Net als toen, meent Swank, is het vertrouwen heel broos. ‘Alle indicatoren, zoals de beurs en het consumenten-

tenvertrouwen, zijn in mineur. En net als in de jaren tachtig dalen de huizenprijzen, loopt de werkloosheid op en is de olieprijs voortdurend in beweging.

‘En toch,’ voegt Swank toe, ‘is deze crisis anders. Zo was de huizen crisis indertijd nationaal van aard. Nu hebben we te maken met een wereldwijde crisis, terwijl bovendien de financiële sector in diskrediet is geraakt.’

Aan het model wordt oordeelmatige informatie toegevoegd. Dit gebeurt niet alleen door vergelijkingen met eerdere crises te maken, maar ook door te kijken naar zachte indicatoren, zoals vertrouwen, beurskoersen en uitzendcijfers, en naar enquêtegegevens over de ontwikkeling van kredietvoorwaarden. Daarnaast wordt het verloop van de kredietverlening meegenomen.

Na-ijleffect

De ramingen worden twee keer per jaar gemaakt. Startpunt in dat proces zijn besprekingen van alle centrale banken in het eurogebied. In Frankfurt, bij de Europese Centrale Bank, wordt gestart met de opstelling van een gezamenlijke visie op de wereldeconomie. Eerst komen vragen aan de orde als “wat gebeurt er buiten Europa, bijvoorbeeld met de grondstoffen?”. De Working Group on Forecasting beraadslaagt daarover. Soms, als er onenigheid is over de externe omgeving, is er sprake van heuse onderhandelingen.

De volgende stap in het proces is dat er een set uitgangspunten wordt opgesteld, waarmee de nationale banken aan de slag gaan. ‘Zij rekenen dan met hun eigen modellen uit wat

de consequenties voor de eigen economie zijn. Vervolgens wordt er een consistentiecheck gedaan, bijvoorbeeld waar het gaat om in- en uitvoer tussen landen, zodat iedereen van dezelfde premissen uitgaat,' aldus Swank.

Na ongeveer zes weken wordt deze fase van het proces afgerond. Daarna volgt de fase waarin elk van de nationale centrale banken haar eigen definitieve ramingen opstelt. De laatste keer is in het geval van Nederland gekozen voor een krimp- en een herstelscenario. De divisie van Swank rondt het onderzoek af met een artikel, dat door de directie van de bank wordt gewikt en gewogen. Commentaar wordt verwerkt. In deze fase wordt al intensief nagedacht over de boodschap die DNB met haar ramingen wil overbrengen.

Eén ding is zeker, erkent Swank: de voorspellingen zijn niet perfect. Hoe gedetailleerder de informatie over de toekomst, hoe discutabeler het is. En toch: hoe veranderlijk de wereld ook is, *noblesse oblige*: centrale banken moeten uit hoofde van hun functie dergelijke ramingen opstellen – hoe moeilijk dat soms ook is. De ECB heeft de voorspellingen nodig voor haar monetair beleid, terwijl voor de Nederlandse situatie geldt dat zij een welkome aanvulling vormen op de ramingen van het Centraal Planbureau. Daarnaast gebruiken bankpresident Wellink en de andere directeuren van DNB ze om een visie uit te dragen op de Nederlandse economie.

Echter, door de snelle economische ontwikkelingen bleken de ramingen van eind 2008 al snel niet meer accuraat te zijn. De economische krimp was veel sterker dan gedacht. Bovendien is het na-ijleffect van deze crisis veel groter dan gedacht. Op de vraag hoe het komt dat de ramingen zo snel door de tijd zijn ingehaald, zegt Swank: 'We hebben de ontwikkelingen in de wereldeconomie, die voor de helft de Nederlandse economie bepalen, onderschat. Wat begon als een lokale huizen crisis in de Verenigde Staten, heeft door de mondiale verwevenheid van de financiële sector ook Europa sterk geraakt. De wereldhandel kreeg in enkele weken tijd een enorme tik.'

Nieuwe problemen

'Het is een systeemcrisis,' vervolgt Swank. 'Het is er bijna één volgens het boekje. Dat is beangstigend, zorgwekkend. Het is een wereldwijde crisis en die laat zich door regeringen en toe-

zichhouders niet gemakkelijk beheersen. Dat heeft met coördinatie te maken, maar ook met verschillen van inzicht, met belangentegenstellingen en met de vraag hoe ver je gaat in het ondersteunen van de economie.'

Toch denkt Swank dat er – in elk geval voor dit moment – door overheden en toezichthouders een vorm is gevonden om de acute crisis te bestrijden. Zo is er massief geld gepompt in de economie, wat voor een stabilisering lijkt te hebben gezorgd. Maar daarmee dient zich ook meteen het volgende probleem aan, waarschuwt hij. Er is namelijk een grens aan wat overheden kunnen doen. Zo snel de economie aantrekt, moeten zij de fors opgelopen begrotingstekorten aanpakken. Dat is onmiskenbaar ook een risico. Bij een verkeerde behandeling kan het tot nieuwe problemen leiden.

Financiële rantsoenering

De huidige wereldwijde crisis heeft Swank en zijn mensen duidelijk gemaakt dat er zo snel mogelijk een opvolger voor het MORKMON-model moet komen. Daaraan is de afgelopen tijd hard gewerkt. Het betreft vooral de wegging van het financiële stelsel. 'Vroeger werd dat stelsel gedetailleerd beschreven, maar gaandeweg is het losgelaten in de gedachte dat de financiële sector de vraag van particulieren naar huizen en van bedrijven naar investeringen accommodeert. Maar door de nood waarin deze sector verkeert, dreigt er een omgekeerde dynamiek plaats te vinden. Door de problemen waarin de banken verkeren, is kredietverlening mogelijk niet langer een kwestie van vraag maar van aanbod. Dat brengt het gevaar van financiële rantsoenering met zich mee, met alle mogelijke gevolgen voor de reële economie van dien. We zien dat overigens nog niet in de laatste cijfers voor de kredietverlening terug.'

Betekent de relatieve voorspellende waarde van de uit het najaar van 2008 stammende ramingen dat Swank teleurgesteld is in de accuratesse van het MORKMON-model? Nee, dat wil hij niet gezegd hebben, maar je moet het volgens hem niet tot achter de komma nauwkeurig nemen. 'Wij moeten nu eenmaal onze handen vuil maken. Ramingen geven richting, beleidsmakers vragen ons erom. Als je heel cynisch bent, dan zou je kunnen constateren dat je het minste aan het model hebt op het moment dat je het model het meest nodig hebt.' •

‘Dagobert Duck-gevoel’

Jaarlijks bezoeken ruim tienduizend mensen het DNB Bezoekerscentrum aan de Achtergracht 4.

Justine van den Brandeler-Quint kwam langs met mede-cursisten van een opfriscursus voor juristen.

door Ellen Tolsma

Wat is een opfriscursus voor juristen? ‘De opleiding wordt gegeven aan de Erasmus Universiteit Rotterdam en is bedoeld voor afgestudeerde juristen die een tijd niet of op een heel ander vakgebied werkzaam zijn geweest. Als je dan weer werk zoekt in de juridische hoek is het prettig om bijgepraat te worden over ontwikkelingen van het vak.’

Een bezoek aan de Achtergracht maakt deel uit van de opleiding? ‘Nee hoor, de cursus hebben we al afgerond. We hadden het als groep zo leuk samen, dat we maar moeilijk afscheid van elkaar konden nemen. Daarom spraken

we af regelmatig wat met elkaar te doen. Een van ons werkt bij de Nederlandsche Bank en stelde voor een uitje te plannen naar het Bezoekerscentrum.’

Valt er in het centrum genoeg te beleven voor juristen?

‘Absoluut! Ik was heel nieuwsgierig wat de Nederlandsche Bank zoal doet in deze tijden van economische crisis. Tijdens de rondleiding heb ik hier goed antwoord op gekregen. We werden rondgeleid door een student economie en recht, die uitstekend op de hoogte was. Zelfs de meest lastige vragen wist hij te beantwoorden.’

Tijdens de quiz werden jullie nogal fanatiek?

‘Ik vond de quiz aan het einde zo leuk! We werden allemaal nogal fanatiek en probeerden elkaar af te troeven. De Nederlandse goudstaaf die je op kunt tillen was ook een succes, want goed voor een echt Dagobert Duck-gevoel. Ik heb hier ook veel van geleerd, want ik wist niet dat een deel van de Nederlandse goudvoorraad in New York ligt. Onbedoeld grappig was het introductiefilmpje aan het begin van de rondleiding. Deze was duidelijk opgenomen vóór de economische crisis en nog niet helemaal geactualiseerd...’ •

Crisis in distributieland

Is een open economie als Nederland extra gevoelig voor de crisis? Ja en nee, zeggen de experts. De daling van de wereldhandel trekt een flinke wissel op de distributiesector. Daar staat tegenover dat Nederland méér is dan louter een doorvoerland.

door Eric Went

Nederland heeft een werkzame bevolking van naar schatting 8,5 miljoen personen. Ruim 200.000 daarvan houden zich volgens het CBS bezig met vervoer over land, 25.000 met vervoer over water, 30.000 met vervoer via de lucht en nog eens 100.000 met dienstverlening ten behoeve van vervoersactiviteiten. Dat betekent dat ruim 4% van de beroepsbevolking werkzaam is in de distributiesector. Relatief heeft Nederland bovendien een veel grotere export van transportdiensten dan veel andere landen. In termen van productie ligt het aandeel van de distributiesector in de Nederlandse economie iets onder de 5%.

Volgens Nederland Distributieland/Holland International Distribution Council (NDL/HIDC) gaat het belang van de distributiesector voor de Nederlandse economie zelfs nog verder. Zo zou de logistieke werkgelegenheid maar liefst 25 tot 30% van de totale werkgelegenheid in de handelssector bedragen. Ook Transport en Logistiek Nederland (TLN) gaat uit van hogere cijfers. Volgens deze organisatie bedraagt het aantal mensen dat werkzaam is in transport en logistiek namelijk 700.000, en dat is toch al gauw een dikke 8% van de totale beroepsbevolking.

Hoe verschillend de cijfers ook zijn, ze tekenen zelfs in de meest voorzichtige variant het belang van de distributiesector

voor onze economie. Maar dan is het ineens crisis, en keldert de Nederlandse export in het eerste kwartaal van 2009 met 12% ten opzichte van vorig jaar, door een sterk afnemende wereldvraag. En dan daalt ook de toegevoegde waarde van de transportsector, met een slordige 2,9%. Verandert onze kracht als handelsnatie daarmee in een zwakte?

Ketenregisseur

Aart Klompe is CFO bij DB Schenker Rail. Zijn bedrijf is gespecialiseerd in goederenvervoer over het spoor, en tot het derde kwartaal van 2008 ging dat 'uitstekend'. Maar in oktober ging het mis. Het regende afbestellingen en abrupt kwam DB Schenker Rail in een situatie van overcapaciteit terecht. 'Als internationale groep hebben wij inmiddels 15 tot 20% minder vervoersopdrachten vergeleken bij vorig jaar. En ik kan wel zeggen: dat is niet goed voor de winst- en verliesrekening.' De omzetzakking bij DB Schenker Rail is een gevolg van minder internationale handel. Een rechtstreeks gevolg van de positie van Nederland als doorvoerland dus. 'Maar de interne doorvoer, voor klanten als Corus, DSM en Shell is ook sterk verminderd. De teruggang heeft dus ook zeker met de teruggelopen interne productie in Nederland zelf te maken.' Ook Jos Nijhuis, president-directeur van Schiphol Group,

‘De wielen hebben het moeilijk’

worstelt met de gevolgen van de crisis. ‘Zo loopt het aandeel aircargo op de luchthaven met 30 tot 35% terug in vergelijking met vorig jaar. En dan heb ik het alleen nog over het volume, want de prijzen staan ook onder druk. In combinatie leidt dat tot een omzetsdaling van ongeveer 75%. En dat is zonder meer significant.’

Daar bovenop komt voor Schiphol ook nog eens een daling van 10% van het passagiersvervoer ten opzichte van vorig jaar. ‘Voor een deel komt dat door de vliegtax, maar voor het allergrootste deel door de recessie’, analyseert Nijhuis. ‘Ondernemers bezuinigen bijvoorbeeld op het vliegen door meer conference calls te organiseren en ze laten werknemers vaker met economy class vliegen in plaats van business class. Ook zien we dat de marges aan het eroderen zijn: stoelen gaan voor dumprijzen weg. En dat moet niet te lang duren voor een luchtvaartmaatschappij.’

Ondanks de sterk teruglopende omzetten vinden beide grootvervoerders dat ons land de focus op een sterke distributiefunctie en zijn sleutelpositie als logistiek Europees ketenregisseur niet moet loslaten. Nijhuis: ‘Natuurlijk zijn we vanwege die preoccupatie extra kwetsbaar voor de gevolgen van deze recessie. Maar wat schiet je met die constatering op? We moeten ons daardoor zeker niet minder focussen op onze distributiefunctie, maar onze positie vasthouden en juist andere sectoren van onze economie versterken.’ En Klompe: ‘Als we dat doen zijn we heel snel geen distributieland meer. We moeten

nu juist versneld doorpakken; dan zijn we er klaar voor als de economie straks weer aantrekt.’

Value added logistics

Alexander Sakkers is voorzitter van Transport en Logistiek Nederland (TLN). Ook hij kan kort zijn over de crisis: “De wielen hebben het moeilijk.” Met name de *automotive* branche is enorm in elkaar geklapt. Sakkers: ‘Neem Daf. Bestelde je daar in 2007 een vrachtauto, dan moest je een jaar wachten. Doe je dat nu, dan vragen ze hoeveel je er wilt hebben.’ Ook het containertransport, bouwgerelateerde transporten, transporten voor de sierteelt en voor de retail zitten in een flinke dip. Sakkers: ‘Maar wat wil je ook: transport en logistiek is een cyclische activiteit. Gaat het slecht in de economie, dan zien wij dat direct terug.’

De grootste risico’s lopen de bulktransporteurs, weet hij. ‘Daar zijn de marges het smalst.’ Transporteurs van stukgoederen en levensmiddelen hebben het iets minder slecht. Toch moeten we de kwetsbaarheid van Nederland distributieland ook weer niet overschatten, voegt hij daar onmiddellijk aan toe. ‘Het gaat namelijk al lang niet meer om de wielen alleen. We hebben ons logistiek enorm ontwikkeld. We vervoeren niet alleen maar grondstoffen en halffabricaten. We zijn het schoolvoorbeeld van een land dat de ouderwetse doorvoerfunctie heeft doorontwikkeld met *value added logistics*, aanvullende diensten tijdens het logistieke proces

‘De overheid heeft een hoop achterstallig onderhoud te plegen’

zoals het verpakken, ompakken, labelen, prijzen en assembleren van goederen. Waar deze worden toegevoegd, zie je dat de marges hoger zijn en de veerkracht groter is. Daarmee is de kwaliteit van de sector dusdanig toegenomen dat het de economie juist ook minder kwetsbaar maakt.’

Innovatieve kracht

Sakkers krijgt steun van Frank den Butter, hoogleraar algemene economie aan de Vrije Universiteit van Amsterdam. Aan de ene kant acht hij Nederland weliswaar extra gevoelig voor de crisis ‘omdat de economische krimp voor een handelsland sterker reageert op een terugval van de wereldhandel dan voor een land dat meer op productie voor eigen gebruik is gericht’. ‘De daling van de wereldhandel is in deze crisis sterker dan de voorspelde economische krimp in termen van nationale productie’, betoogt hij. Maar tegelijkertijd vindt Den Butter dat Nederland inmiddels al veel meer is dan louter een ‘doorvoerland’. ‘Het is juist een land waar meer en meer de regievoering over en organisatie van de productie plaatsvindt.’

Net als Nijhuis en Klompe is hij van mening dat Nederland juist nu de ambitie moet houden om de positie van ketenregisseur en regievoerder de komende jaren verder uit te bouwen. ‘Dat is niet zozeer afhankelijk van de internationale conjunctuur, maar vooral van onze innovatieve kracht om de competenties op het gebied van de regievoering – ik noem dat transactiemangement – te versterken.’

En dat is dan weer koren op de molen van Joep Dickhaut, directeur van Movinnio, een organisatie die zichzelf profileert als ‘katalysator van innovaties in het werkveld van duurzame ketenmobiliteit’. De crisis biedt namelijk ook kansen, stelt deze club. ‘Overheden staan daardoor namelijk meer open voor problemen en zijn ontvankelijker voor nieuwe ideeën. In de media zie je dat ook gebeuren. Dat veroorzaakt een nieuwe opwaartse druk om innovatieve kennis, die er vaak al lang is, makkelijker te ontsluiten.’

Volgens Movinnio is de tijd nu rijp om versneld te werken aan een duurzame mobiliteitsketen. Daardoor kan Nederland een voorsprong opbouwen in Europa, en ontstaat er tevens een duurzamere leefomgeving. Voorwaarde is dan wel dat de overheid daarvoor ruimte maakt, stelt Dickhaut. ‘Zo is innovatie per definitie een investering, maar dan moeten er wel winstkansen zijn. Wat je nu vaak ziet is dat de overheid in een pilotfase al gaat aanbesteden. Bij innovaties die nog niet marktrijp zijn is dat de dood in de pot. Dan zet je de concurrentie aan tot goedkoop kopiëren.’

Wat al kan helpen is dat de overheid in tijden van crisis de regels iets vrijer interpreteert, suggereert hij. ‘Bestempelen een kansrijke ontwikkeling bijvoorbeeld iets langer als een proef. Dan doe je de regelgeving geen geweld aan, en stimuleer je toch innovatieve ontwikkelingen.’

Milieu profiteert (niet)

Minder CO₂-uitstoot in de lucht en minder files op de weg: de crisis heeft behalve nadelen ook voordelen, wordt wel beweerd. Maar de crisis kan ook negatief uitpakken voor het milieu, waarschuwt Jos Nijhuis.

De president-directeur van Schiphol kan niet ontkennen dat door de crisis de CO₂-uitstoot terugloopt. 'Maar het gaat me te ver om dan meteen maar te concluderen dat elk nadeel ook zijn voordeel heeft. Ik zou daar niet om gaan juichen, eerlijk gezegd.'

Hij vreest juist voor een andere reflex: 'Het risico bestaat dat ondernemers de recessie gaan gebruiken als een soort excuus om hun maatschappelijke verantwoordelijkheid ten aanzien van het milieu zomaar los te laten. Dan zou dat zogenaamde voordeel wel eens razendsnel kunnen omslaan in een nadeel.'

Een vergelijkbare waarschuwing komt van Joep Dickhaut, directeur van Movinnio. 'Ik zal niet ontkennen dat het milieu door een terugval van distributieactiviteiten tijdelijk minder belast wordt. Maar we kennen ook allemaal de drie-eenheid *people, planet, profits*. Is er geen profit, dan is er ook geen bescherming van het milieu.'

Aart Klompe, CFO van DB Schenker Rail kan beamen dat de vrees van Nijhuis en Dickhaut niet ongegrond is. 'Ik ken de discussie in mijn sector om ten koste van het milieu de negatieve effecten van de crisis tijdelijk te willen dempen. Maar daar moeten we ons niet toe laten verleiden. De distributiesector kan heel goed floreren als we ons werk milieuvriendelijk doen. Daarom zijn wij bijvoorbeeld nu druk bezig om onze diesellocomotieven te vervangen door elektrische. Crisis of geen crisis. Dat kunnen wij echter alleen doen omdat DB Schenker Rail een financieel gezond bedrijf is. Maar ik kan natuurlijk niet in de portemonnee van anderen kijken.'

Opportunistisch

Frank den Butter, hoogleraar algemene economie, vindt het om een heel andere reden niet juist om de verminderde milieubelasting als voordeel van de crisis te bestempelen: 'Investeren in duurzaamheid is een aspect dat voor ons land in het algemeen en op de lange termijn van belang is. Ik vind het nogal opportunistisch om dat nu als voordeel van de crisis te zien, of daar juist nu een accent op te willen leggen.'

De 'vervoerders' Nijhuis en Klompe zoeken de oplossing vooral in extra investeringen in 's lands infrastructuur. Zo vindt Nijhuis dat de overheid op het gebied van mobiliteit 'een hoop achterstallig onderhoud' te plegen heeft. 'De A15 bijvoorbeeld is voor de haven van Rotterdam van cruciaal belang. Maar daar staat het verkeer nu te vaak vast. Ook de hogesnelheidslijn had natuurlijk al lang moeten rijden. Wat dat betreft lopen we echt achter op het buitenland.' Ook Klompe pleit ervoor om investeringen in de infrastructuur razendsnel naar voren te halen. 'Dan denk ik met name aan maatregelen om het goederenvervoer te stimuleren. Nu moet dat over hetzelfde spoor concurreren met personenvervoer. De Betuweroute is een mooie aanzet om dat anders te gaan doen.'

Maar bovenal moet ook het eigen huis op orde worden gebracht, vinden beide vervoerders. Een recessie is immers hét moment om bedrijfsprocessen nog eens kritisch tegen het licht te houden. Nijhuis: 'We worden als het ware gedwongen om nog efficiënter en effectiever te gaan werken, en beter na te denken over hoe we gaan innoveren.' Klompe zit op dezelfde lijn: 'Waar kunnen we het zelf beter doen? Die vraag moeten we nu versneld beantwoorden. Daarbij is het zaak om de boel niet alleen drijvende te houden, maar ook om het nodige zelfreinigend vermogen tentoon te spreiden. Doen we dat goed, dan komen we straks sterker uit deze recessie tevoorschijn. En dan kunnen we onze rol als handels- en distributieland zó weer oppakken en verder uitbouwen.' •

Podium

In *Podium*, de rubriek voor lezersvragen, dit keer de vraag: is mijn reisverzekering altijd gedekt, ook al gaat het financieel slecht met mijn verzekeraar?

door Marijke Hoogendoorn

‘Ik raad iedereen aan een reisverzekering af te sluiten, zeker voor verre reizen. Het ontnemt je een boel zorgen als er iets misgaat,’ stelt Henk Korthorst. Bij DNB geeft hij leiding aan een groep experts in het toezicht op verzekeraars. ‘Er is geen enkele verzekeraar failliet gegaan door de kredietcrisis. Verzekeraars zijn over het algemeen heel goed gekapitaliseerd. Natuurlijk zijn de financiële buffers van natura-uitvaartverzekeraars en levensverzekeraars onder druk komen te staan door verliezen op beleggingen en de ontwikkelingen op de rentemarkten. De bestuurders van verzekeraars zijn zeer alert of er nu óf in de nabije toekomst gevaar dreigt voor de verzekerden. Minister Bos heeft tijdelijk extra geld gestoken in een paar grote financiële ondernemingen, zoals Aegon, ING en SNS Reaal, juist ook om iedere twijfel

die er zou kunnen zijn bij de verzekerden weg te nemen.’

Zo’n honderd toezichthouders van DNB letten er scherp op dat de verzekeraars in alle omstandigheden genoeg geld hebben voor schadevergoedingen. ‘In tijden van kredietcrisis zijn we extra alert op de financiële soliditeit van verzekeraars. In nauw overleg met de verzekeraars, ook met reisverzekeraars, gaan we na hoe de financiële positie zich zal ontwikkelen als de kredietcrisis zich verder uitbreidt.’

Maar stel nou dat toch onverhoopt een verzekeraar failliet dreigt te gaan. ‘DNB onderhoudt dan zeer nauw contact met de verzekeraar om te zoeken naar passende oplossingen en te voorkomen dat de belangen van polishouders in gevaar komen. Als een faillissement onafwend-

baar is, zorgt DNB ervoor dat alle verzekeringen van die failliete verzekeraar worden ondergebracht bij een andere verzekeraar. Dus je blijft verzekerd en krijgt de schadevergoeding waar je volgens de polis recht op hebt – zij het van een andere verzekeraar.’

Zelf heeft Korthorst een doorlopende reisverzekering. Ooit wel eens aanspraak op gemaakt? ‘Ja, toen mijn moeder kwam te overlijden vlak voor een geboekte vakantie. Alle extra kosten werden vergoed. En na twee maanden kreeg ik een telefoontje om te informeren of het allemaal goed ging. Dat vond ik zeer attent.’ •

Ook een keer met uw vraag in DNB Magazine? Mail uw vraag naar: magazine@dnb.nl

De psychologie van perverse prikkels

‘Bankhaat’, zo noemt socioloog en publicist Dick Pels de volkswede over de roemruchte perverse prikkels. Is deze woede terecht of hebben bonussen wel degelijk hun nut bewezen? Pels en de psychologen Fred Zijlstra en Roos Vonk over zin en onzin van beloningen.

door Ellen Tolsma

‘*Greed is good*’ zegt zelfbewuste zakenman Gordon Gekko in de jaren tachtig klassieker ‘*Wall Street*’. ‘*Greed will not only save Teldar Paper, but that other malfunctioning corporation called the USA.*’ Anno 2009 staat Gekko’s hebzucht symbool voor het morele verval van het westerse financiële systeem. Bonussen zijn niet langer een bijproduct van de verworvenheden van het kapitalisme, maar perverse prikkels die de stabiliteit van de economie hebben ondermijnd.

Al onder minister-president Wim Kok ontstonden de eerste geluiden om exorbitante beloningen aan banden te leggen, maar volgens Pels komt men pas in opstand ‘nu men rechtstreeks in de portemonnee wordt geraakt’. Dat de basis van die woede terecht is, daar is in de ogen van Pels geen twijfel over mogelijk. In 2007 verscheen zijn boek ‘De economie van de eer’, waarin hij uiteenzette hoe onder het ‘hyperkapitalisme’ geld de enige maatstaf zou zijn geworden voor maatschappelijke erkenning. ‘Toen ik het boek schreef, dacht ik dat ik met mijn hoofd tegen de muur zou lopen. Onder druk van de financiële crisis is alles opeens vloeibaar geworden.’

In zijn publicatie beschrijft Pels hoe tussen hebzucht en eerzucht de afgelopen decennia een perverse koppeling is ontstaan. De *drive* om zo hoog mogelijke bonussen binnen te halen wordt niet langer ingegeven door het geld op zich, maar door een verlangen naar maatschappelijke erkenning. ‘De beloning staat voor status en erkenning. Vanuit deze eierzucht is het graaien naar hogere beloningen heel begrijpelijk. Niemand wil in status onderdoen voor een ander en gaat daarom wedijveren om de dikte van de portemonnee. In Londen gaan ze bij sommige bedrijven nu de bonussen afschaffen en in plaats daarvan de vaste beloning verhogen. Dat is even pervers. Mensen gaan hierdoor echt niet harder lopen voor de zaak, het verlangen naar eierzucht wordt niet voldoende bevredigd.’

Pels stelt voor om ‘perverse prikkels’ te ondervangen, door – bij verdiensten boven de Balkenende norm – de competitie om de eer anders in te steken. Hierbij kijkt hij naar de wereld van de Amerikaanse celebrity’s, die naam en faam ontlenen aan prijzen, aan ‘*hot or not*’-lijstjes, aan hun liefdadigheidswerk. ‘Kom met oorkondes en toespraken, in plaats van met hoge

beloningen. Laat mensen recht doen aan hun beste ik, spreek innerlijke maatstaven van excellentie aan.'

Dief

Fred Zijlstra, hoogleraar arbeids- en organisatiepsychologie aan de Universiteit van Maastricht, vindt dat bonussen in welke verschijningsvorm dan ook, helemaal afgeschaft dienen te worden. 'Simpelweg omdat ze niet werken. Economen zijn altijd verbaasd als hun modellen niet op menselijk gedrag toepasbaar zijn. Zij denken dat geld een belangrijke prikkel is voor mensen om in beweging te komen. Hebben het dan ook over het economische principe van 'incentives'. Zo werkt het alleen niet. Mensen komen om heel andere redenen in beweging. Vraag aan een topman waar hij het meest trots op is en waarschijnlijk komt hij met het voorbeeld van een geslaagd project of succesvol nieuw product. Mensen werken omdat ze ergens persoonlijke voldoening uithalen, hun ei in kwijt kunnen. Als ze vervolgens een uitzonderlijke prestatie neerzetten, hebben ze meer behoefte aan directe maatschappelijke erkenning in de vorm van een compliment dan aan een mooie bonus.' Volgens Zijlstra werken bonussen ook contra-productief: 'Wie ergens in gelooft, werkt harder en is veel meer betrokken bij de zaak dan iemand die louter op een geldbedrag is gefocust. Hoe hoger het bedrag, hoe kleiner de betrokkenheid.'

Als dit zo is, waarom zijn bonussen dan in stand gehouden? 'Omdat economen nog altijd niet doorhebben dat ze ineffectief zijn. En omdat de bonussen er nu eenmaal zijn, is het logisch dat mensen er graag gebruik van maken. Je wilt niet de dief zijn van je eigen portemonnee of onderdoen voor je buurman.' Bonussen hebben volgens Zijlstra alleen zin in die gevallen dat mensen geen enkele voldoening uit het werk zelf kunnen halen:

'Dan heb je wel een financiële prikkel nodig. Bij saai, of bij vervelend werk dat niemand anders wil doen. Als dit de reden is om topbestuurders zo royaal te belonen, dan is het wel heel slecht gesteld met de inhoud van hun werk. Dan kun je beter het werk zelf aantrekkelijk maken, of helemaal weg automatiseren.'

Tientjes

Bonussen helemaal afschaffen, volgens Roos Vonk, hoogleraar sociale psychologie aan de Radboud Universiteit Nijmegen, is dit niet zo eenvoudig. Dat financiële prikkels lang niet altijd werken, dat is volgens haar evident: 'Ze werken alleen motiveerend als mensen ze niet verwachten.'

Toch hebben bonussen een belangrijke functie: je kunt er ego's mee strelen. 'Mensen hebben allemaal de behoefte aan een goed gevoel over wat ze doen. Het gevoel dat je gewaardeerd wordt. Een bonus is in dit geval een hulpmiddel. Het gaat hierbij niet om het geld, maar om het idee dat je er toe doet. De pest is dat we ons altijd met anderen vergelijken. Dan is het een kick voor je ego als jouw bonus, en daarmee jouw status, hoger is dan die van een ander. Mede hierdoor zijn de bonussen tot exorbitante hoogten gestegen.' Juist omdat financiële prikkels symbool zijn gaan staan voor sociale waardering, zijn ze volgens Vonk niet zomaar af te schaffen. Er blijft een behoefte om aan te tonen dat je niet voor de ander onder doet. 'Als je de excessen tóch terug wilt dringen, dan kan dit alleen door de bonussen terug te brengen naar het niveau van tientjes. Het gaat namelijk niet om de absolute hoogte van het bedrag, maar om de hoogte van het bedrag in vergelijking tot dat van anderen.'

Eerzucht en hebzucht zijn in deze optiek te diep in ons verankerd om aan voorbij te gaan. '*Greed, in all of its forms (...) has marked the upward surge of mankind*', aldus Gordon Gekko. •

Vooruitstrevend conservatisme

door Cees Ullersma

hoofd afdeling Reëel economisch beleid

Geregeld spreken vrienden en kennissen mij aan op het in hun ogen conservatieve karakter van de Nederlandsche Bank. Enige behoudzucht is DNB inderdaad niet vreemd. Dat gaat verder dan een naam met 'sch'. Wie de website bezoekt, kan nalezen dat DNB zich inzet voor behoud van financiële stabiliteit, die essentieel is voor het functioneren van onze economie.

Waken over stabiliteit vergt soms radicale maatregelen. Onder normale omstandigheden is dat niet het geval en merkt de burger weinig wanneer het systeem met beperkte ingrepen wordt bijgestuurd. Maar onder de bijzondere omstandigheden van de afgelopen tijd waren onorthodoxe maatregelen onvermijdelijk om het stelsel overeind te houden. Het beleid is dan niet alleen vooruitstrevend door zijn radicale karakter, maar ook doordat het

op verbetering gericht is van een uit het lood geslagen systeem. In sommige duistere, veelal Amerikaanse en Britse, hoeken van het systeem haalde de kritische econoom John Kenneth Galbraith zijn gelijk, die al in 1975 schreef dat 'evenals in de diplomatie een plezierige, plooibare natuur, een prima kleermaker en een vermogen op de juiste manier de op dat moment algemeen gehanteerde financiële cliché-uitdrukkingen te gebruiken, meestal nuttiger bleken voor het behalen van persoonlijk succes dan een al te onderzoekende geest'. In deze hoeken is de vrijheid misbruikt die in andere gevallen tot extra welvaart en risicospreiding heeft geleid. Hier is vrijheid doorgeslagen in losbandigheid en heeft men voor het algemeen verpozen de maatschappij laten zitten met de schillen en de dozen. Zo bekeken is een beetje behoudzucht zo gek nog niet. •

‘Consumentenvertrouwen niet gecrasht’

Het vertrouwen van de doorsnee Europeaan is op een dieptepunt beland. Maar de Nederlander geeft de moed niet op, ‘ondanks al het slechte economische nieuws.’ Een gesprek met onderzoeker Ad Stokman van DNB.

door Marijke Hoogendoorn

De laatste maanden is het consumentenvertrouwen in Nederland gestegen. Volgens metingen van het Centraal Bureau voor de Statistiek scoorde het consumentenvertrouwen een -24 in mei, tien punten meer dan in maart (-34). Eurostat, het statistische bureau van de Europese Commissie, komt met soortgelijke cijfers. Volgens Eurostat is het vertrouwen van de gemiddelde Europeaan in april en mei op een erg laag punt blijven steken, maar was er in Nederland juist sprake van vertrouwensherstel. Hoewel het Nederlandse consumentenvertrouwen inmiddels weer bijna op het niveau ligt van de zomer van 2008, heeft het de afgelopen periode twee grote klappen gehad. De eerste kwam in augustus 2007, toen de kredietcrisis uitbrak; de tweede kwam begin september 2008. Er was toen veel somber economisch nieuws uit de VS en daarover werd in de media uitvoerig bericht. Maar daarna kwam nog veel meer ellende: de val van de zakenbank Lehman Brothers en de problemen met Icesave. Ad Stokman, onderzoeker van de divisie Economisch beleid en onderzoek van DNB, licht toe: ‘Opmerkelijk is dat het vertrouwen sinds september nauwelijks is afgenomen. Ondanks al het sombere economische nieuws. Wellicht hebben de snelle crisisinterventies van september en oktober, zoals de maatregelen rond banken en de verhoging van het depositogarantiebedrag, voorkomen dat het vertrouwen in een vrije val terecht kwam.’

Zon

Verskillende factoren zijn van invloed op het consumentenvertrouwen. Economische factoren zijn het belangrijkste. Een goede

graadmeter voor het vertrouwen is de bereidheid om grote aankopen te doen. De koopbereidheid wordt vooral bepaald door de ontwikkelingen op de huizenmarkt, arbeidsmarkt en de gevoelsinflatie. Kijk je naar de Nederlandse arbeidsmarkt dan is die, afgezien van al het slechte nieuws, nog steeds goed: de werkloosheid is nog heel laag. En crashes zijn onze huizenmarkt tot nu toe bespaard gebleven. Daarbij zijn de prijzen van grondstoffen en benzine hard gedaald. Dus veel mensen gaan er nu in koopkracht op vooruit. Als de gevoelsinflatie omlaag gaat, geeft dat een impuls aan het vertrouwen en de koopbereidheid. Dat verklaart dat het vertrouwen niet veel harder onderuit is gegaan.

Blijft de consument vol goede moed? Stokman: ‘Dat is de vraag. Je ziet dat onze export fors inzakt, de wereldhandel daalt naar verwachting met meer dan tien procent dit jaar. Dat gaat de Nederlandse economie hard raken, dat is onafwendbaar. Tegelijkertijd wordt de consument terughoudender met grote aankopen. Als de Nederlandse arbeidsmarktsituatie daadwerkelijk gaat verslechteren, zal de ernst van de kredietcrisis in alle hevigheid tot de consument doordringen. Het is heel goed mogelijk dat dit scenario zich snel zal voltrekken. Zo telt ons land ruim een half miljoen flexwerkers. Volgens een DNB-enquête onder Nederlandse bedrijven zal deze groep werknemers als eerste worden getroffen bij een forse vraaguitval.

Maar er zijn ook lichtpuntjes. De zomer ligt in het verschiet. Een mooie zomer kan zó enkele punten in consumentenvertrouwen schelen. ‘Veel zon en mooi weer doen de crisis in Nederland niet keren, maar maakt het hier een stuk aangener toeven.’ •

Hét wonder van de Han-rivier: Zuid-Korea

De kredietcrisis raakt Zuid-Korea natuurlijk ook. Maar de grootste Aziatische tijger heeft voor hetere vuren gestaan. Deel drie in een serie over opkomende economieën.

door Marijke Hoogendoorn

Eens was Zuid-Korea een straatarm land. Voor de oudere Zuid-Koreanen is het nog als de dag van gisteren, voor de jongeren is het – naar een Zuid-Koreaans gezegde – de tijd dat tijgers sigaretten rookten. Van de ene op de andere generatie is Zuid-Korea welvarend geworden. Vandaag de dag staat het land hoog op alle lijstjes van ontwikkelingsindexen. In 2004 trad Zuid-Korea toe tot de *trillion dollar club of world economies*, toen het bbp voor het eerst boven de triljoen dollar steeg.

Tijgers

Naast Zuid-Korea maakten drie andere kleine Aziatische landen een groeispurt in de jaren tachtig en negentig: Taiwan, Singapore en Hongkong. Aan die spectaculaire, snelle economische ontwikkeling danken zij hun geuzennaam: *the Four Asian Tigers*. Alle vier de landen hebben een hoogopgeleide beroepsbevolking en hebben zich gespecialiseerd in dingen waar zij goed in zijn. Hongkong en Singapore zijn uitgegroeid tot leidende

internationale financiële centra, terwijl Zuid-Korea en Taiwan de wereldleiders in informatietechnologie zijn geworden. Hun economische succesverhalen staan ook wel bekend als het 'Wonder van de Han-rivier'. Zuid-Korea is de grootste en succesvolste tijger. Het land behoort inmiddels tot de G20, de landen met de belangrijkste economieën van de wereld.

Onderwijs

Begin jaren zestig besloten de vier landen het roer om te gooien. Ze sloegen een nieuwe weg in om hun economieën tot ontwikkeling te brengen: het exportgerichte model. De sleutel voor het succes lag in het onderwijs. Er werd zwaar geïnvesteerd in goed onderwijs op alle niveaus, van basisschool tot universiteit. Kinderen kregen niet alleen de kans om naar de lagere school te gaan, maar ook vervolgonderwijs werd verplicht gesteld. Anno 2008 vormt het aantal studenten dat primair, middelbaar of hoger onderwijs volgt maar liefst 98,5% van de jonge-

ren in de schoolgaande leeftijd; daarmee doet Zuid-Korea het net iets beter dan Nederland (97,5%). Dankzij het onderwijs zijn de arme tijgertjes van weleer uitgegroeid tot sterke tijgers. Hun kracht schuilt in de overvloed aan goedkope, steeds beter geschoolde en productieve werkkrachten.

Hightech

In de jaren zestig is een begin gemaakt met de industrialisatie, waarbij de nadruk ligt op exportgerichte en arbeidsintensieve lichte industrie. Tegelijkertijd werd de binnenlandse markt afgeschermd met hoge tariefmuren. Vanaf de jaren zeventig is de zware industrie (scheepsbouw, staal) tot ontwikkeling gekomen, gevolgd door de hightech-industrie en dienstensector. Zuid-Korea is opgeklommen tot de grootste scheepbouwer ter wereld, en de op vier na grootste autoproducent. Andere belangrijke industrieën zijn de elektronica, telecommunicatie en staal. Hoewel nog altijd een kwart van de

Zuid-Korea

Hoofdstad: Seoul
 Staatsvorm: Republiek
 Oppervlakte: 98.480 km²
 Aantal inwoners: 49 miljoen
 Nationale taal: Koreaans
 Munteenheid: Won
 Import uit: China, Japan, VS, Duitsland
 Export naar: China, VS, Japan, Hongkong

bevolking werk vindt in de industrie, is de dienstverlening de grootste werkverschaffer: daar werkt tweederde van de Zuid-Koreaanse beroepsbevolking. Landbouwhervormingen en de stimulering van de agrarische productie hebben ervoor gezorgd dat het platteland niet leegliep. De belangrijkste producten zijn rijst, groenten, fruit en kleine veeteelt. In de landbouw verdient 7,2% van de beroepsbevolking haar dagelijks brood.

Chaebols

De Zuid-Koreaanse industriële productie is grotendeels in handen van enorme conglomeraten, ook wel 'chaebols' genoemd. Bekende namen zijn Hyundai, Samsung, Daewoo en LG. Samsung en LG staan op de tweede en derde plaats op de wereldmarkt voor mobieltjes.

Jarenlang beheersten deze chaebols vrijwel volledig de afgeschermdede binnenlandse markt en konden ze zich richten op vergroting van hun wereldmarktaandeel. De financiering van deze

expansie werd vooral door Koreaanse banken gedaan, die op hun beurt op grote schaal leenden en belegden in het buitenland. De Aziatische financiële crisis van 1997 was een dip. Zuid-Korea werd hard getroffen, maar kwam er snel weer bovenop dankzij krachtige economische hervormingen. Binnen drie jaar wist het zijn schulden aan het IMF af te lossen en weer zijn oude rol van sterke, snel groeiende economie op zich te nemen. In 2007 veroverde het een plaats in de top-tien van grootste economieën ter wereld. Dit succes is ook wel 'het tweede wonder van de Han-rivier' genoemd.

Derde wonder

Wederom zet de tijger zich schrap. Nu voor de kredietcrisis. Sommigen koesterden de theorie dat veel opkomende landen inmiddels zelf een grote welvarende binnenlandse markt hebben en dus geen last zouden ondervinden van een Westerse bankencrisis. Die theorie is ontzenuwd. De sterk afnemende Westerse

vraag naar nieuwe auto's, computers en andere hightech raakt Zuid-Korea in zijn hart. In december 2008 duikelde de export met ruim 17% ten opzichte van een jaar eerder. In het vierde kwartaal werd een krimp van 5,6% genoteerd ten opzichte van het derde kwartaal. De vooruitzichten zijn nog steeds niet best. Het IMF voorspelt een economische krimp van 4% voor dit jaar. Het wachten is op het 'derde wonder van de Han-rivier'. Een oud Zuid-Koreaans gezegde luidt: 'Als je een tijger wilt vangen, moet je naar het tijgershol gaan.' Ofwel, als je je doel wilt bereiken, moet je naar de bron gaan, hard werken en obstakels overwinnen. Dat biedt de hoop dat de wonderen de wereld nog niet uit zijn – en een 'derde wonder van de Han-rivier' op komst is. •

Bronnen: CIA World Factbook, EVD, IMF, Min. Buza, UNDP, Wikipedia

Johan Tahon

door Alexander Strengers
Voorzitter Kunstcommissie

Het is ons eerste bezoek aan het uitgestrekte atelier van Johan Tahon (Menen, 1965). De entree in de oude textiel fabriek in Oudenaarde, vlakbij Gent, is overweldigend. De veelheid en verscheidenheid van gipsen sculpturen doet de Kunstcommissie even naar adem happen. In zijn zoektocht naar nieuwe vormen laat Tahon zich inspireren door de kunstgeschiedenis en elementen uit alle culturen. Tahon dankt zijn bekendheid vooral aan zijn boomlange gipsen mensfiguren, die vaak in brons worden afgegoten. Hij werkt op een gevoelsmatige en intuïtieve manier en brengt het zoekende en kwetsbare van de mens tot uitdrukking in zijn

werk. Dat zie je terug in de gespletenheid van zijn mensfiguren – in het uiterste geval een figuur met twee hoofden. Om gevoel en intuïtie extra kracht bij te zetten, wijken zijn figuren af van de standaard menselijke anatomie. ‘Mijn sculpturen denken na over de wereld, maar ook over hun eigen wezen,’ vertelt Tahon. ‘Ze staan in verbinding met de werkelijkheid, maar wisselen ook met zichzelf van gedachten. Deze tweespalt, soms uitgedrukt in een dubbelhoofdige vorm, is kenmerkend voor mijn sculpturen. Deze gespletenheid vind ik terug bij mezelf.’ Tahon werkt niet alleen in gips, maar ook in brons, polyester en keramiek met wit

glazuur. De kunstenaar, die in het midden van de jaren negentig doorbrak, geldt als een van de meest veelbelovende internationale beeldhouwers van dit moment. Sinds hij door Jan Hoet ontdekt werd, lijkt langzamerhand iedereen in de ban van zijn talent te komen.

Welk beeld past in de kunstcollectie van DNB? Tahon aarzelt geen seconde. Hij toont ons een van zijn lievelingswerken, een zittende figuur met een hart. Het kunstwerk doet denken aan de stoel met koning Minos op Kreta: stevig, voornaam en sierlijk tegelijk. Een mooi beeld – een beeld DNB waardig. •

Gold Stone, 2004
Gips
196 cm hoog

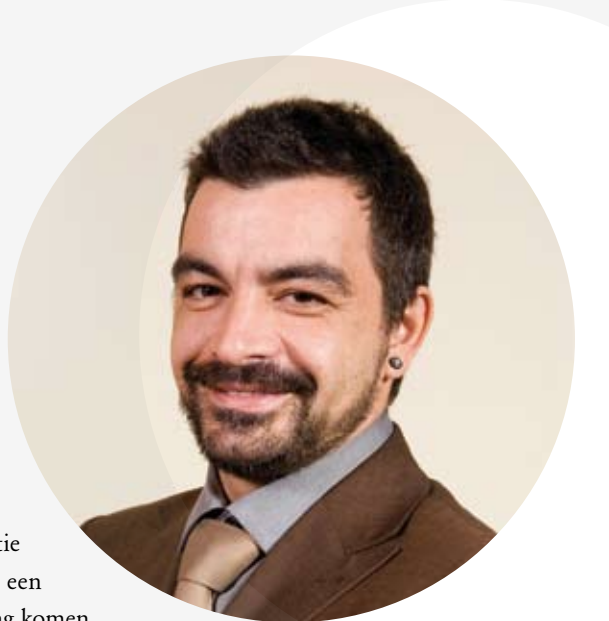

IMF-leningen

IMF-assistentie kan de liquiditeitscrisis van een land verlichten maar ook verergeren. Dit blijkt uit het onderzoek van Aitor Erce-Dominguez van de Spaanse Centrale Bank.

door Steven Poelhekke

Als landen hun schuld aan buitenlandse investeerders niet langer kunnen betalen, kunnen zij een beroep doen op noodleningen van het IMF. Een van de vaak genoemde voordelen van IMF-assistentie is dat de kapitaalstromen na een liquiditeitscrisis weer op gang komen. Dit effect is echter empirisch moeilijk te vinden. Aitor Erce-Dominguez van de Spaanse Centrale Bank biedt hiervoor een mogelijke theoretische verklaring. Aan de ene kant stelt het vooruitzicht op mogelijke IMF-assistentie investeerders gerust: zij hoeven dan minder te twijfelen over de herfinanciering van leningen. Bovendien wordt door IMF-assistentie de kans kleiner dat landen hun buitenlandse schuld niet meer kunnen betalen. De verwachte kosten van wanbetaling voor een overheid liggen daardoor lager. Er is ook een keerzijde. Omdat de rente op kortetermijnleningen lager is dan op

Aitor Erce-Dominguez

langetermijnleningen – doordat de binnenlandse kapitaalmarkt veelal onderontwikkeld is – kunnen overheden niet de verleiding weerstaan om de gemiddelde looptijd van hun staatsleningen te verlagen. Daardoor ontstaat vanzelf een verhoogde kans op een liquiditeitscrisis. Vanwege dit verhoogde risico zijn buitenlandse investeerders minder bereid om meer uit te lenen. Conclusie is dan ook dat het netto-effect van IMF-assistentie zowel positief als negatief kan zijn. •

Recente seminars

Is the US No Longer the Economy of First Resort? Changing economic relationships in the Asia-Pacific region, Andrew Hughes Hallett (George Mason University)

25 mei:
International Portfolios and Past and Prospective Returns, Francis E. Warnock (University of Virginia)

11 juni:
Convergence and Anchoring of Yield Curves in the Euro Area, Refet Gurkaynak (Bilkent University, Turkije)

25 juni:
Does Monetary Policy Affect Bank Credit Standards? Evidence from the Euro Area Bank Lending Survey, Angela Maddaloni (ECB)

TOEKOMSTIGE SEMINARS

1 oktober:
Richard Harrison (Bank of England)

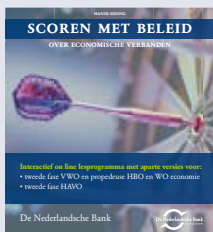
22 oktober:
Central Bank Policy Rate Guidance and Financial Market Functioning, Richhild Moessner (BIS)

19 november:
Olivier Pierrard (Centrale Bank Luxemburg)

De seminars zijn een platform waar binnen- en buitenlandse wetenschappers hun onderzoek-resultaten presenteren. Het actuele programma staat op www.dnb.nl. Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Rodetta Noordwijk, tel. 020-5241984, e-mail: r.j.noordwijk@dnb.nl.

DNB PUBLICATIES

Onder meer de volgende uitgaven van de Nederlandsche Bank zijn verkrijgbaar:

'Scoren met beleid'
digitaal lesprogramma
tweede fase havo/vwo

'Waar voor je geld'
praktische lesopdrachten
tweede fase havo/vwo

'DNB in beeld'

'Goud, Geld en Geheimen'
publieksbrochure

'De geschiedenis
van ons geld'

'Echt of vals?'
cd-rom met de echt-
heidskenmerken van
de eurobiljetten

Periodiek verschijnen

- Jaarverslag
- Kwartaalbericht
- Statistisch Bulletin
- Overzicht Financiële Stabiliteit

DNB publiceert ook over haar wetenschappelijk onderzoek

- Working Papers
- Occasional Studies

Alle uitgaven zijn online beschikbaar.

U vindt ze op www.dnb.nl.

De uitgaven kunt u ook bestellen via onze website, per email (info@dnb.nl) of via een brief die u kunt richten aan: De Nederlandsche Bank
Afdeling Facilitaire diensten / Postkamer
Postbus 98, 1000 AB Amsterdam

Colofon

DNB Magazine is een twee-
maandelijks uitgave van de
Nederlandsche Bank.

Redactieadres:
DNB Magazine
Postbus 98, 1000 AB Amsterdam
Westeinde 1, 1017 ZN Amsterdam
t 020 524 5781 / 5753
f 020 524 2228
e magazine@dnb.nl
www.dnb.nl

Hoofdredactie:
Loek van Daalen

Eindredactie:
Marijke Hoogendoorn, Ellen Tolsma

Aan dit nr. werkten mee:
Raquel Cano Blazquez, Arjen van
Dijkhuizen, Hans Goedkoop (essay),
Cees van Lotringen,
Steven Poelhekke, Alexander
Strengers, Cees Ullersma,
Alfred Verhoeven, Eric Went

Fotografie / Illustraties:
ANP, Martijn Barth, Rhonald
Blommestijn (illustratie p.8), Corbis,
Rob Meulemans, Privé-archief
Hans Goedkoop (*still* op pagina 14),
Jacqueline Spaans (In Beeld),
Marieke van der Velden
(foto's Hans Goedkoop).

Vormgeving en druk:
Joh. Enschedé (vormgeving),
Fd-Reproductie (productie)
Drukkerij De Bink (drukwerk)

Abonnementen:
Een abonnement op DNB Magazine
is gratis en uitsluitend schrifte-
lijk of per email aan te vragen.
Adreswijzigingen en opzeggingen
eveneens schriftelijk opgeven.

Abonnementenadministratie:
DNB Magazine
Antwoordnummer 2670
1000 PA Amsterdam
e aanvraagmagazine@dnb.nl

Artikelen uit DNB Magazine mogen
niet zonder toestemming van de
redactie worden overgenomen.

De crisis maakt kamperen in Nederland aantrekkelijker dan ooit. Fotograaf Jacqueline Spaans: 'Vier maanden per jaar zitten ze in hun appartement in Spanje en drie maanden per jaar hebben ze een seizoensplek op de NCC camping in Alphen a/d Rijn. Heerlijk zoals dit echtpaar, beide dik in de tachtig en al 65 jaar getrouwd, geniet van een Hollandse vakantie!'